

Kinderen en jongeren kiezen eigen doelen voor meer motivatie en zelfsturing

Het Foto-interview als coachingsinstrument

Tekst: David Wild en Annelies de Hoop

In de ergotherapie staan de doelen van de cliënt centraal. Bij kinderen vergt dit specifieke vaardigheden, omdat zij hun wensen en doelen vaak moeilijker kunnen verwoorden.¹ Ouders of leerkrachten bepalen vaak de doelen. Het Foto-interview (® Onderwijscentrum Leijpark) helpt kinderen zélf hun verbeterwensen te kiezen en deze te vertalen naar eigen doelen. Dit vergroot de motivatie en stimuleert zelfsturing bij het kiezen van en het werken aan hun doelen.

De fotokaarten met dagelijkse activiteiten nodigen kinderen uit tot het vertellen over de betekenis ervan in hun eigen context. De oplossingsgerichte vraagkaarten zetten hen vervolgens aan het denken over hun eigen verbeterwensen, hun krachten en hulpbronnen. Het Foto-interview is daarmee, naast een doelbepalingsinstrument, een coachingsinstrument.

Motivatie of *moetivatie*?

Uit onderzoek naar motivatie blijkt dat drie basisbehoeften voor ieder mens bepalend zijn: het ervaren van autonomie (keuzevrijheid; ik kan kiezen), relatie (beloning; ik hoor erbij) en competentie (capabelheid; ik kan het).^{2,3,4} De combinatie van deze drie behoeften geeft de motivationele drijfveer om aan een doel te werken. Als het doel bovendien als persoonlijk zinvol en waardevol wordt gezien, leidt dit tot autonome motivatie en zelfsturing.

Kinderen kunnen de neiging hebben om aan de verwachting van hun ouders of leerkrachten te willen voldoen. Hun drijfveer is dan extern gericht (van buiten) in plaats van intern (van binnen). Dit kan stress geven, kost energie en wordt gecontroleerde motivatie of '*moetivatie*' genoemd.⁵ Om kinderen bewust te laten worden van hun éigen wensen, hebben we als ergotherapeut specifieke gespreksvaardigheden en een open luisterhouding nodig. Delfos⁶ benadrukt dat het de kunst is om open te staan voor het perspectief en de stem van het kind. Deze moet als het ware tevoorschijn 'geluisterd' worden.

Een eigen stem geven

Het Foto-interview is ontwikkeld door de ambulante dienst van Onderwijscentrum Leijpark (destijds Mytylschool Tilburg). Het team van ergotherapeuten, kinderfysiotherapeuten en gespecialiseerde leerkrachten zocht een middel om de kinderen een eigen stem te geven. Bij de methode Cognitive Orientation to daily Occupational Performance (CO-OP)⁷ leek de Pediatric Activity Card Sort (PACS)⁸ geschikt. Met toestemming van de ontwikkelaars is de PACS vertaald en aangevuld voor gebruik in Nederland. De naam werd Foto-interview, zodat de kern voor kinderen meteen duidelijk was: jij mag zelf kiezen uit fotokaarten en vertellen, zoals in een interview. Oplossingsgerichte vraagkaarten zijn toegevoegd^{9,10} en bevatten vragen die vergelijkbaar zijn met de sterke kanten benadering¹¹ en motiverende gespreksvoering.¹²

Voor wie?

Het Foto-interview is inzetbaar bij kinderen van 7-12 jaar (basisschoolleeftijd; PO-versie) en bij jongeren vanaf 12 jaar (middelbare schoolleeftijd; VO-versie). Het instrument bestaat uit ruim 100 fotokaarten van zowel praktische vaardigheden als communicatie- en procesvaardigheden in alle leefgebieden.

Vanaf de leeftijd van zeven jaar gaan kinderen doelgericht denken en handelen. Voor kinderen onder de zeven jaar kunnen de fotokaarten echter wel als denkstimulerend gespreksmiddel gebruikt worden. Tot hun tiende jaar praten kinderen veelal tijdens het spelen.¹³ Het kijken naar en schuiven met de fotokaarten maakt dat ze al handelend in

hun eigen beleving komen en daarover gaan praten. Dit sluit aan bij de theorie van bewegend leren.¹⁴ Gebleken is dat de fotokaarten kinderen met een taalontwikkelingsachterstand (TOS), maar ook kinderen met Nederlands als tweede taal ondersteunen bij het praten over hun dagelijkse vaardigheden en verbeterwensen.

Procedure

Het Foto-interview wordt afgenomen in twee sessies van ongeveer een half uur. Als voorbereiding kiest de interviewer ten minste 50 foto's voor het gesprek.

Afnameprocedure sessie 1

Het kind wordt gevraagd om met behulp van de JA- en NEE-kaart een keuze te maken uit de fotokaarten. Op de JA-stapel komen de fotokaarten met verbeterwensen. Op de NEE-stapel komen fotokaarten van wat het kind al kan of wat hij minder belangrijk vindt om te leren. Zo ontstaan er twee stapels. Omdat de fotokaart-serie nooit compleet kan zijn, wordt er vervolgens gevraagd of er iets gemist wordt: 'Zijn we nog iets vergeten?'. Uit de JA-stapel worden ten slotte de drie belangrijkste verbeterwensen gekozen en in volgorde van belangrijkheid gelegd.

Deze stapels worden gebruikt om de verbeterwensen te ordenen. Zo ontstaan er twee stapels. Omdat de fotokaart-serie nooit compleet kan zijn, wordt er vervolgens gevraagd of er iets gemist wordt: 'Zijn we nog iets vergeten?'. Uit de JA-stapel worden ten slotte de drie belangrijkste verbeterwensen gekozen en in volgorde van belangrijkheid gelegd.

Afnameprocedure sessie 2

Dit begint met de check of de verbeterwensen uit sessie 1 nog steeds de belangrijkste zijn en in de goede volgorde liggen. Dan wordt het kind door middel van de vraagkaarten per wens uitgedaagd na te denken over hoe de verbetering eruit zal zien (*Toverkaart*), wat het belang ervan is (*Voordeelkaart*) en hoe hij nu vindt dat de uitvoering gaat (*Schaalkaart; met keuze uit de berg of ladder*). De vragen brengen het kind dicht bij de wensen en drijfveren voor verbetering of verandering en

persoonlijke zinvolheid. Het geeft inzicht en woorden aan hoe dit eruit ziet.¹⁵

Het kind kiest nu één fotokaart uit als belangrijkste verbeterwens en vertaalt die in een doel. De interviewer helpt om dit SMARTIE te verwoorden; naast Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, uitgedrukt in Tijd, ook vanuit Interne motivatie en Eigen regie.

Met de Trotskaart worden vervolgens de krachtbronnen geïnventariseerd: 'Wat zijn jouw krachten en talenten, waar ben je trots op en hoe kan dat je helpen bij het bereiken van je doel?'. De Gereedschapskaart vraagt

door naar hulpbronnen: 'Welk "gereedschap" kun je gebruiken bij het leren en oefenen?'. Dit kunnen helpers of supporters zijn, maar ook hulpmiddelen of strategieën. Deze kaart stimuleert bovendien de veerkracht van het kind; oefenen gaat immers met vallen en opstaan. Het proces met de oplossingsgerichte vragen coacht het kind

in de richting van een plan: 'Wat ga je, met wie en waar, oefenen?'. De uitkomsten van het interview worden vastgelegd op een scoreformulier en besproken, samen met het kind en alle betrokkenen.

Samen of zelf beslissen?

Een veel terugkerende vraag is: wat gebeurt er als een kind iets kiest wat volgens ouders, behandelteam en/of leerkracht van ondergeschikt belang is? Behandelaars krijgen vaak een ongemakkelijk gevoel als de regie meer naar het kind gaat. Zij werken immers aan doelen op verwijzing van derden. Bovendien moeten behandelaars hun eigen prioriteit soms kunnen loslaten. Door inzicht in het belang van het vergroten van de motivatie en zelfsturing, wordt dit ongemak omgezet in kansen en uitdagingen. Wanneer het kind eigen regie neemt zal het eigen oplossingsvermogen en de eigen veerkracht groter worden.¹⁶ Daarbij hebben ze de steun van anderen om hen heen nodig. Vanuit dat perspectief kan er samen met ouders en/of leerkrachten besproken worden hoe het doel past in het behandelproces en kan er afstemming plaatsvinden. Dit kan betekenen dat de interviewer niet degene is die met het kind aan het doel gaat werken. Het kan ook betekenen dat prioriteiten in de behandeling verschuiven. Dat is de consequentie van een stem geven, samen beslissen en zelfsturing stimuleren.²⁰

Een extra reden om kinderen een eigen stem te geven is de aanpassing van de Wet Passend Onderwijs, per 1 augustus 2025. Kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben, krijgen hoorrecht.¹⁷ Zij krijgen te horen en mogen meepraten over de ondersteuning die nodig is en aan welke doelen wordt gewerkt. Dit wordt vastgelegd in het ontwikkelingsperspectiefplan (OPP). Op veel scholen wordt het Foto-interview al gebruikt om leerlingen een stem te geven en te luisteren naar hun eigen wensen en doelen. Ook ergotherapeuten worden gevraagd om het Foto-interview hiervoor in te zetten.

Joran

Joran (8 jaar) komt met zijn ouders naar de ergotherapiepraktijk omdat de leerkracht in groep 4 problemen bij het schrijven heeft geobserveerd. In het kennismakingsgesprek delen de ouders hun zorgen, terwijl Joran uit de raam zit te kijken. Hij reageert bij

verschillende onderwerpen met diepe zuchten en laat hierdoor blijken dat hij de problemen wel herkent (activiteiten met fijne motorische vaardigheden), maar niet hieraan wil werken. Bij de afname van het Foto-interview legt hij veel fotokaarten, die zijn ouders als mogelijk doel benoemen, op de NEE-stapel. Zijn top drie bestaat uit: handbal, na school afspreken en lego bouwen. In de tweede sessie beschrijft Joran met behulp van de Toverkaart dat hij bij handbal zich sneller wil kunnen omkleden en dat zijn veters goed vast moeten zitten. Het strikken van de veters was ook een doel van zijn ouders, maar door het in eigen woorden te benoemen en in de context van een voor Joran belangrijke activiteit, stijgt zijn motivatie om hieraan te werken. Hij wil dit niet gaan leren voor zijn ouders, maar voor zijn hobby (voordeel). Door juist in te zetten op zijn eigen keuzes en bewoordingen, stijgt zijn autonome motivatie om aan het doel te werken.

Abby

Abby (16 jaar) volgt de Fashion mbo-opleiding niveau 2. Zij ervaart sinds haar geboorte een tremor in beide handen en start met ergotherapiebehandeling omdat de naaimachinevaardigheden moeite kosten. De ergotherapeut oefent met haar compensatiestrategieën, maar Abby raakt haar motivatie voor de studie kwijt. Ze is moedeloos en past de strategieën niet toe. De ergotherapeut stelt voor het Foto-interview af te nemen. Abby kiest voor drie modegerichte vaardigheden en vertelt dat ze graag kleding van afgedankte kleren zou willen maken. Ze droomt van een eigen kledinglijn. Met de Trotskaartvragen realiseert ze zich dat ze een doorzetter is en komt ze met voorbeelden van de basisschool. Met de Gereedschapskaartvragen

vertelt ze over een vakdocent die haar begrijpt en ziet dat ze vooral tempo-problemen heeft. In de vorige termijn heeft ze meer tijd bij een toets gekregen, wat haar hielp. Ook meer oefenen na schooltijd heeft haar geholpen. Ze krijgt weer moed en weet nu wat ze met wie wil bespreken. De ergotherapeut formuleert samen met haar het doel en plan. Haar ouders gaan mee naar het gesprek met de vakdocent; ze krijgt meer tijd bij toetsen en huiswerkbegeleiding wordt uitgebreid. Ze oefent bij de ergotherapie naaimachinevaardigheden op tempo. 'Ik heb hoop gekregen dat ik mijn opleiding toch kan voortzetten'.

Conclusie: van *moefivatie* naar *motivatie*

Zowel in de praktijk, als uit praktijkgericht onderzoek¹⁸ blijkt dat het Foto-interview kinderen niet alleen ondersteunt in het kiezen van eigen doelen, maar ook een positief effect heeft op hun motivatie en zelfsturing. De drijfveren om aan een doel te werken worden meer intern ervaren ('omdat ik het zelf zinvol vind') en minder extern ('omdat het moet van anderen'). Kinderen, maar ook hun ouders, behandelaars en leerkrachten geven aan dat er meer inzicht in de eigen mogelijkheden ontstaat. Kinderen laten meer hoop en vertrouwen zien om zélf verbetering in gang te kunnen zetten en gaan ermee aan de slag. De casestudy van Wolf¹⁶ laat dit mooi zien. De oplossingsgerichte vragen van het Foto-interview blijken helpend te zijn om moed te vinden voor wat *moet*, zonder dat het *moetivatie* wordt. Het is van belang dat deze effecten nog verder onderzocht worden.

Om motivatie vast te houden is het essentieel dat er in de behandeling en begeleiding thuis en op school ruimte blijft om te voldoen aan de motivationele basisvoorwaarden autonomie, relatie en competentie. Steeds opnieuw luisteren en open staan voor de eigen inbreng, de persoonlijke zinvolheid en waarde voor het werken aan het doel. Samen met het kind afstemmen met alle betrokken en bij tegenslagen kijken of en welke hulp- en krachtbronnen ingezet kunnen worden is essentieel. De oplossingsgerichte vraagkaarten kunnen op elk moment opnieuw gebruikt worden. Aangeraden wordt om een proceslogboek bij te houden, zodat de ontwikkeling zichtbaar wordt en de autonome motivatie gevoed blijft.

NB. Overal waar hij staan kan ook zij worden gelezen; overal waar kind staat kan ook jongere worden gelezen

Meer weten?

Neem voor vragen of informatie over het Foto-interview contact op met David Wild via david.wild@zuyd.nl, of met Annelies de Hoop via anneliesdehoop@datkanX11.nl. Ga naar www.ocleijpark.nl of www.datkanX11.nl voor downloads.

Over de auteurs

David Wild is ergotherapeut en muziektherapeut, werkt sinds 2012 met kinderen en jongeren (en hun families) in verschillende settings (eerstelijnspraktijk, kind- en jeugdpsychiatrie, middelbaar onderwijs) en als docent ergotherapie aan de Zuyd Hogeschool. Hij is lid van de werkgroep die het Foto-interview vertaalde naar het Duits en trainer Foto-interview in Duitsland. Ook is hij medeauteur van het boek *Ergotherapie in der Kinder- und Jugendpsychiatrie* en gespecialiseerd in de invloeden van de omgeving op het handelen van kinderen en jeugdigen.

Annelies de Hoop is ergotherapeut en begeleider passend onderwijs. Ze heeft een onderwijsmaster afgerond met specialisatie gedrag en daarbij onderzoek gedaan naar zelfsturing en motivatie van leerlingen. Gecertificeerd Mission Possible coach en gespecialiseerd in oplossingsgericht coachen. Lid van de ergotherapie expertgroep 'Cliënt aan zet'. Trainingen in zorg en onderwijs verzorgt zij vanuit haar bedrijf X11-ergotherapie & onderwijs. Het Foto-interview is eigendom van Onderwijscentrum Leijpark en zij verzorgt, als mede-ontwikkelaar, de training en doorontwikkeling van het Foto-interview.

Referenties

1. Schot, M., Lindenschot, M & de Veld, A. *Hoe ga je in gesprek met kinderen over de betekenis van hun handelen?*. Ergotherapie magazine, 2020; 5, 40-44.
2. Deci, E. L. & Ryan, R. The 'What' and 'Why' of goal pursuits. Human needs and the selfdetermination of behaviour. *Psychological inquiry*; 2000; 11, 227-268.
3. Poulsen, A. A., Ziviani, J. & Cuskelly, M. *Goalsetting and Motivation in Therapy. Engaging children and parents*. London UK: Jessica Kingsley Publishers; 2015
4. Graham, F., Kennedy-Behr, A., & Ziviani, J. (Eds.). *Occupational Performance Coaching (OPC): A manual for practitioners and researchers*. Oxfordshire: Routledge; 2021.

5. Verstuijff, J., Vansteenkiste, M., Boone, L., Van de Kaap-Deeder, J., Weymeis, H. 'Moetivatie' of motivatie? Over de vitamines voor therapietrouw, duurzame gedragsverandering en groei. *SIGNAAL*. 2014; 89. 22-49.
6. Delfos, M. *Ik heb ook wat te vertellen. Communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: SWP Publishers; 2021.
7. Polatajko, H. & Mandich, A. *Enabling Occupation of children: The Cognitive Orientation to daily Occupational Performance (CO-OP) Approach*. Ottawa, Ontario, Canada: COAT Publications; 2004
8. Mandich, A., Polatajko, H.J., Miller, L. & Baum, C.. *The Pediatric Activity Card Sort*. Ottawa, ON: CAOT Publications ACE. (Available at www.caot.ca) 2004.
9. Bannink, F. & Kuiper, E.. *Oplossingsgerichte vragen aan kinderen en hun omgeving*. Amsterdam: Pearson; 2016.
10. Döringer, G., & van Uden, M.T. *Oplossingsgericht werken? Doen!* Ergotherapie Magazine. 2020; 4, 24-28.
11. Uden van. M., & Cup, E. *Sterke kanten benadering in de ergotherapie. Met minder energie naar meer resultaat*. Ergotherapie magazine, 2021; 3, 40-44.
12. Miller, W.R., & Rollnick, S. *Motiverende gespreksvoering. Mensen helpen veranderen*. Ekklesia, 2024.
13. Delfos, M. *Luister je wel naar mij. Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP Publishers; 2024.
14. <https://wij-leren.nl/presteren-leerlingen-beter-door-bewegend-leren.php> 2024
15. Hoop, A. de. *Moetivatie of motivatie, een onderzoek naar de effecten van het Foto-interview op de motivatie van leerlingen*. 2015. Download op www.datkanX11.nl,
16. Wolf M. *Zum Schreibenlernen motivieren – Foto-Interview*. ergopraxis ; 2020 Nov 1 volume 13, issue 11/12, page 20-24 ; beschikbaar op <https://www.ergotherapie-wolf.at/foto-interview/>
17. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/kamer_in_het_kort/wet-versterking-positie-ouders-en-leerlingen-het_2025
18. Hoop, A. de. *Het Foto-interview, effectief middel om zelfsturing van leerlingen te vergroten*. Zorgprimair 2018; 1, 15-18.
19. Peter V. *Foto-Interview – „Das möchte ich verbessern“*. ergopraxis ; 2018 volume 11, issue 01, page 26-28 ; Available from: <https://www.thieme-connect.de/products/ejournals/html/10.1055/s-0043-120126>
20. Heel van, K., Eentink, B., Miedema, M. & Reinders, H. *Samen Beslissen, dat wil ik!* Ergotherapie Magazine. 2025; 2, 22-25.